

Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Hillevi Andersson
Hillevi.andersson@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet

Socialstyrelsens yttrande av slutbetänkandet Styrkraft för lyckad integration (SOU2024:41)

Arbetsmarknadsdepartementets diarienummer: A2024/00878

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att integrationspolitiken behöver följas upp på ett strukturerat sätt och med en mer kunskapsbaserad grund för att säkerställa att insatserna når målgruppen och att resultaten förbättras.

Socialstyrelsens yttrande utgår från myndighetens verksamhetsområde. Myndigheten lämnar följande synpunkter på utredningens bedömningar och förslag.

4.2.1 Förordningen om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken upphävs

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att förordningen om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken ska upphävas eftersom förordningens bestämmelser som avser likabehandling, icke-diskriminering, myndigheternas service- och informationsskyldighet, samt myndigheternas skyldighet att samverka med andra myndigheter redan finns reglerade i andra författningar. En viktig utgångspunkt för Socialstyrelsens arbete är att alla ska ha tillgång till en god vård och omsorg på lika villkor oavsett vem man är. Det betyder rätt vård, i rätt tid, på rätt nivå utifrån individens förutsättningar och vårdbehov.

4.2.2 Ett integrationsperspektiv ska integreras i vissa myndigheters ordinarie verksamheter

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att för att integrationspolitiken ska få genomslag, är det en fördel att frågor om integration förs in som en naturlig del i berörda myndigheters planering, genomförande och uppföljning av det löpande arbetet. Socialstyrelsen anser således att det är rimligt att det föreslås att vissa myndigheter får ett utpekat ansvar i instruktionen för att inom sitt verksamhetsområde främja integrationen. Myndigheten vill dock i sammanhanget betona vikten av att respektive myndighet ges utrymme att utifrån sitt eget verksamhetsområde och sin expertis bedöma på vilket sätt det är genomförbart och mest effektivt att främja integrationen.

4.2.3 Myndigheternas redovisning ska vara uppdelad efter svensk respektive utländsk bakgrund

Socialstyrelsen anser att det finns ett värde att myndigheter när det är relevant synliggör omotiverade skillnader i exempelvis tillgång till insatser från välfärdssystemet för utrikes respektive inrikes födda och har således inget att erinra i sak avseende förslaget om att myndigheternas redovisning ska vara uppdelad efter svensk respektive utländsk bakgrund. Dock menar Socialstyrelsen att begreppet utländsk bakgrund behöver förtydligas och definieras. Eftersom det föreslås att flera myndigheter ska redovisa statistik uppdelat efter svensk respektive utländsk bakgrund är det av vikt att myndigheterna utgår från samma definition.

4.3 Sektorsansvar införs för vissa myndigheter

Enligt delmålet om social integration ska fler utrikes födda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund uppleva tillhörighet och delaktighet i samhället samt kunna leva ett fritt, värdigt och självständigt liv. Socialstyrelsens synpunkt är att formuleringen tar sikte på sådana principer och värdegrunder som i och för sig till stor del går i linje med intentionerna med socialtjänstlagen. Samtidigt vill myndigheten framföra att delmålet är något vagt och generellt beskrivet, vilket kan riskera att det kunskapsunderlag som är önskvärt och behövligt för att uppnå en förändring som främjar integration inte uppfylls. Socialstyrelsen ser därutöver att beskrivningarna om delmålet som följer med sektorsansvaret kring social integration till viss del innefattar områden som saknar en tydlig koppling till Socialstyrelsens verksamhetsområden. Den otydliga kopplingen till myndighetens verksamhetsområden skulle således resultera i att myndigheten förväntas vara stödjande och pådrivande i förhållande till verksamheter och aktörer som myndigheten normalt sett inte vänder sig till.

Socialstyrelsens verksamhetsområden omfattar i huvudsak hälso- och sjukvård, tandvård, socialtjänst och stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen arbetar för att vården och omsorgen ska vara kunskapsbaserad, säker, individanpassad, effektiv och jämlik samt tillgänglig. Detta görs bland annat genom att analysera och sammanställa utvecklingen inom vård och socialtjänst. Genom myndighetens analyser tas rekommendationer och annat kunskapsstöd fram kring vilka insatser som bör vidtas för att förbättra kvaliteten och tillgängligheten för individen.

Med hänsyn till Socialstyrelsens uppdrag och verksamhet vill myndigheten lyfta fram att en viktig aspekt i att främja integrationen kan vara att belysa och följa upp jämlikhetsaspekter i hälso- och sjukvården, tandvården samt socialtjänsten. Detta görs genom att data inhämtas som redovisas utifrån kön och ålder, men även utifrån socioekonomi och födelseland när detta är adekvat och möjligt. Myndigheten ser ett värde av att inom arbetet med att främja integration synliggöra omotiverade skillnader eller brister i tillgången till hälso- och sjukvård och tandvård samt omotiverade skillnader och brister

i stöd och insatser inom socialtjänsten för bland annat utrikes respektive inrikes födda. En sådan kunskap kan ligga till grund för att Socialstyrelsen i enlighet med sitt uppdrag ska kunna stödja hälso- och sjukvården och socialtjänsten till en ökad jämlikhet i tillgången till vård och insatser, vilket torde vara främjande för integrationen.

Det är myndighetens bedömning att med anledning av den breda beskrivningen av delmålet kan det finnas svårigheter att som sektorsansvarig myndighet följa utvecklingen av delmålet social integration, bidra till att målet nås och vara samordnande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter.

Sammanfattningsvis menar Socialstyrelsen att innebörden av det föreslagna sektorsansvaret saknar en tydlig koppling till myndighetens verksamhetsområden. Socialstyrelsen *avstyrker* därmed förslaget om att myndigheten ges ett sektorsansvar för delmålet social integration.

5.4.6 Uppföljning av delmålet om social integration

Enligt utredningens bedömning bör indikatorerna ha hög relevans för respektive delmål, belysa något som är viktigt att förbättra, mäta det som avses att mäta och vara tillförlitliga över tid. Socialstyrelsen instämmer i denna bedömning, samtidigt ställer Socialstyrelsen sig tveksam till de indikatorer som myndigheten föreslås att analysera för delmålet social integration, eftersom indikatorerna delvis saknar relevans för myndighetens verksamhetsområde. Det är Socialstyrelsens uppfattning att av de tre indikatorer som föreslås är det endast *långvarigt ekonomiskt bistånd* som direkt berör myndighetens verksamhetsområde och där myndigheten, givet uppdraget som kunskapsmyndighet för vård och omsorg, ser det som ändamålsenlighet att följa upp och analysera. När det gäller övriga indikatorer, trångboddhet samt bosatta i områden med socioekonomiska utmaningar, menar myndigheten att detta är områden som inte direkt berör socialtjänstens eller hälso- och sjukvårdens verksamheter. Socialtjänsten saknar generellt sett befogenhet och möjlighet att påverka hur människor bor inom en kommun. Detta innebär att myndigheten har svårt att se hur Socialstyrelsen ska kunna bidra till att få till förändringar vad gäller trångboddhet och bosättning i socioekonomiska utsatta områden.

8.2.3 Nivån på etableringsersättningen behöver höjas

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning och *tillstyrker* förslaget vad gäller att etableringsersättningen behöver höjas så att deltagare i etableringsprogrammet kan klara sin försörjning utan kompletterande ekonomiskt bistånd från kommunens socialtjänst. Då de nuvarande ersättningsnivåerna inte har justerats sedan de infördes 2010 har många nyanlända som deltar i etableringsprogrammet ett långvarigt behov av kompletterande ekonomiskt bistånd för att klara sin försörjning.

Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemets yttersta ekonomiska skyddsnät och är avsett att träda in tillfälligtvis vid försörjningsproblem, i detta ligger att socialtjänstens prövning av rätten till ekonomiskt bistånd är annorlunda jämfört med ansökan om andra ersättningar från välfärdssystemet. Den som har behov av ekonomiskt bistånd behöver månatligen lämna in en ansökan och medverka till den utredning och de kontroller som genomförs vid varje ansökan av socialtjänsten samt använda samtliga av sina ekonomiska medel och eventuella realiserbara tillgångar till sin försörjning innan rätten till bistånd träder in.

Att som nyanländ i Sverige behöva ha kontakt med flera myndigheter som båda har i uppdrag att stödja i etablering på arbetsmarknaden och egen försörjning kan vara förvirrande för den enskilde. Genom att tillförsäkra att de enskilda blir självförsörjande på etableringsersättningen blir systemet mer effektivt, både för de sökande och för myndigheterna samt kommunerna. Det skulle förtydliga den tidigare etableringsreformens tanke om att staten ska bära ansvaret för nyanländas etablering inklusive deras försörjning.

Socialstyrelsen vill lyfta fram att utöver att ett långvarigt behov av försörjningsstöd medför incitamentsproblem för enskilda innebär även ett långvarigt behov av ekonomiskt bistånd svårigheter för den enskilde att leva ett självständigt liv och möjligheterna till en förbättrad ekonomisk situation är begränsad eftersom varje inkomst i ett hushåll innebär en lika stor reducering av biståndet.

Socialstyrelsen ser att det är viktigt att utvecklingen av nivån på etableringsersättningen utformas på ett sådant sätt att det kan säkerställas att ersättningen inte urholkas av prisutvecklingen. Socialstyrelsen vill också poängtera vikten av att det i utformningen av etableringsersättningens nivåer även tas hänsyn till pågående utredningar som kan ha bäring på denna gruppns möjlighet att inte behöva ansöka om ekonomiskt bistånd för att klara sin försörjning, som exempelvis En ny modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare (dir. 2023:149).

8.3.1 Förslag på hur ersättningarna kan avskaffas

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att ett avskaffande av etableringstillägget och bostadsersättningen skulle medföra negativa konsekvenser för såväl den enskilde som för samhället. Det nuvarande etableringstillägget kompenserar för barnfamiljers högre levnadskostnader och är en väsentlig del i ersättningen till nyanlända barnfamiljer. Socialstyrelsen vill särskilt understryka de negativa konsekvenserna som ett avskaffande av etableringstillägget skulle få för barns levnadsvillkor. Ekonomisk utsatthet har en negativ inverkan på barns möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter. Det kan också innebära en ökad risk att hamna i socialt utanförskap.

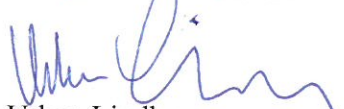
Socialstyrelsen *avstyrker* således det förslag som presenteras i utredningen vid ett avskaffande av ersättningarna och ställer sig bakom utredningens bedömning att etableringstillägget och bostadsersättningen behålls.

10. Konsekvenser av utredningens förslag och bedömningar

Sektorsansvaret innebär ett utvidgat uppföljnings- och analysuppdrag för Socialstyrelsen bland annat i form av en årlig rapport om utvecklingen av delmålet. Socialstyrelsens olika årliga lägesrapporter bygger till största del på redan publicerat material. I det fall den rapport som ska tas fram rörande utvecklingen av integration kräver framtagande av nya uppgifter, uppföljningar och analyser bedömer myndigheten att utredningens förslag skulle innebära ett behov av ökade resurser. I sammanhanget vill myndigheten således framhålla vikten av att Socialstyrelsen tillförs medel som står i proportion till de utökade och nya uppgifter som åläggs myndigheten.

Beslut om detta yttrande har fattats av ställföreträdande generaldirektören Urban Lindberg. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Sabina Orstam, Mona Heurgren och Pär Ödman och enhetschefen Annika Eriksson deltagit. Utredaren Hillevi Andersson har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN



Urban Lindberg



Hillevi Andersson

